

Nro 28.

A' FELS. R. TSASZARNAK ÉS A. KIRALYNAK
KEGYELMES ENGEDELMÉBÖL.

*Költ Bét s b e n Juniusnak 21-dik napján 1793.
esztendőben.*

B É T S.

I fjúságomban azt hallottam egy természeti tudományt magyarázó tanítómtól, *hogy a' szél nem okoz hideget.* A' mindennapi tapasztalás bizonyította, hogy ez a' fel tétel nem minden kifogás nélkül való legyen. Hogyha a' *Bétsi* lakosokat kérdőre vennénk e' dolog felől, bizonyosan ezt a' feleletet adnák: Hazugság, mert nálunk a' Juniusi szél is hideg vólt ez idén, még pedig olly hideg, hogy a' leg kényesebb ifjak és hajadonok is le hányták magokról pók háló formá köntöseiket, és bélétt ruháikba bújtanak. — Ha mindenütt ollyan az idő járása mint itten,

azt kelletik mondanunk, hogy e' kerek földnek északi tengelye délre, e' pedig északra fordult. Ritka a' *Bétsi* clima, avagy égnek tartománya. Itten tsak 24 óráig sem szokott az idő állandó lenni, hanem hol szél, hol hideg, hol eső, hol meleg vagyon, az is pedig mindenkor rendkívül való. Miólta a' nyár bé közönt, nem emlékezem, hogy tsak három nap is lett volna szél nélkül. |

Hadi Történetek.

Környülállásos le írása a' Famársi Győödelemnek, mellyet Feldmarsal Pr. Koburg, az égygyesült Cs. K. és Anglus-Hannóverai seregeknek vitézsége által vett La Marche körmánya alatt lévő Frantzia hadi seregeken, múlt Májusnak 23 és következett napjain.

Májusnak 1 napján Frantziákon vett győödelemtől fogva, St. Sauve és Sebourg között lévő táborban feküdt a' Cs. K. fő sereg, és annak előjáró serege. Tartalék seregje a' Scaldis vizén túl Bruay, Raimes és Vicogne között táborozott. A' Prusiai sereg pedig St. Amand mellett. A' Frantzia úgy neveztetett északi armádia, t. i. a', mellyet Pr. Koburg Austriai Belgyiomból ki üzött, Fr. Flandriában Famars vidékén állapodott meg, épen azon a' helyen, a' hol e' folyó századnak kezdetében Villars Fr. Campi Maresal a' Spanyol birodalom miatt támadott hadakozásban magát bé sántzolta, és győödelmeskedett is az égygyesült Austriai - Angliai - és Hollándiai seregeken. Ezt a' helyet győzhetetlennek lenni tartották a' Frantziák, ugyan azon reménységből szállottak tehát ottan táborba, a' Ronelle és Ecaillon patakok között. Táboroknak bal szárnya Valenciennesig, jobb szárnya Fontenelleig nyúlt ki, előtte fekvő hegyeknek hajlásán sok sántzok és reduk vóltanak fel hányattatva, és számos ágyúkkal meg rakattatva. A' miéink és az ellenség tá.

bora között csak annyi közbenvetés vólt, hogy ők a' mi, mi pedig az ő redutaikat könnyen elérhettük ágyuinkal.

Valenciennesen túl a' *Scaldisnak* bal partyán, az *Anzaini* hegyeken feküdütt a' *Frantzia* seregnek egygy rélje, a' melly a' hegynek hajlásán, és az *Anzain* 's *Condé* közt lévő erdőségben számos battériákat készített, és fülig ásta bé magát sántzaiban. A' Cs. K. tartalék sereg *Rajmes* és *Vicogne* között készített magának battériákat. Ezt Gr. *Klerfait*, amazt pedig, t. i. a' Cs. K. fő sereget, maga Pr. *Koburg* kórmányozta, és noha mind ketten gyakorta való nyughatatlanzkodtatást szenvedtek az ellenségtől, és néhány a' több tsatákat is tettek egymással; de mivel sokkal kevesebb számmal vóltanak a' *Frantziáknál*, kéntelenek vóltak az égyyesült *Hollándiai*, és *Anglus-Hannóverai* segítő seregeknek oda érkezéseig vesztegleni, 's békét hagyni az ellenségnek.

Májusnak 18 napján *Dornikhoz* érkezvén az *Orániai* örökös hertzeg kórmányára bizatott *Hollándiai* truppokkal, az *Eboraki* hertzeg pedig negyed nappal azután *Sebourg* és *Rombies* között telepedvén le vezérlése alatt lévő *Anglus-Hannóverai* seregekkel, mingyárt következett éjjel néhány colonnékra osztattattak fel az égyyesült seregek, 's minden készületek meg tétettek a' *Fumársi* táborba fekvő *Frantziáknak* meg támadásokra, 's onnan léjendö ki üzettetésekre, másként sem *Valencienneset*, sem *Condét* nem lehetett vólna ostromlás alá venni.

Az első Colonné, melly az *Eboraki* hertzeg vezérlésére bizattatott, 8 batalion Cs. Kir., 8 batalion *Anglus-Hannoverai* gyalogságból; 20 Escadron Cs. K., és 8 Escadron *Anglus-Hannoverai* lovalságból, és 38 tartalék ágyúkból, és futó hidakból állott. Az *Eboraki* hertzegnek *Hohenloé* hertzeg adattatott segédül.

A' második, és Gr. *Ferraris* kórmányára bizatott Colonne 3 [granatéros és 1 füsilier Cs. K.

batalionból, 8 batalion Anglus - Hannoverai gyalogságból, 6 escadron Cs. K., ugyan annyi Anglus - Hannoverai cavalleriából, és 23 tartalék ágyúból vólt formálva, melly a' *Curgies* mellett fekvő völgyben rejtetett el. A' harmadik Colonné a' *Valenciennesben* fekvő Frantziáknak szemem való tartásokra rendeltetett. Ehez 3 batalion Cs. K. és 3 bat. Anglus - Hannoverai gyalogság; ismét 2 Escadron Cs. K., 4 Escadron Anglus Hannoverai lovaság, és 2 tartalék ágyúk rendeltettek, és bizattattak Gróf *Colloredó Ventzel* hadi Tármesterre. Ezekén kívül, egy 2 batalion gyalogságból, és 12 escadron lovaságból formáltott kis colonné bizattatott *Ottó* Generálra, olly végből, hogy a' Frantziáknak *Quesnoy* és *Valenciennes* között lehető égyességek az által meg akadályoztasson, és a' Cs. Kir. fő seregnek bal szárnya meg óltalmaztasson az ellenségnek réá ütésétől.

Mind ezeknek bölts el rendeltetések után, a' nevezett hólnapnak 23 napján, reggeli 3 órakor ki indúlt az Eboraki hertzeg az első colounéval, kinek előre küldetett lovas osztályai, az ellenségnek tábori lovas őrállóira bukkánván, azokat meg támadták, és a' *Ronelle* patak mellett fekvő falukba üzték villza. Itten kapott *Mack* Obester egy kis sebet. A' *Ronelle* patakához érkezvén az Eboraki hertzeg és Pr. *Hohenloé*, által akartak azon menni; de mivel az azon túl állott ellenségnek tsuportai, és öt battériákon fekvő ágyúinak harsogásai miatt végbe nem lehetett volna azt sok ember vesztesége nélkül vinni: — *Funk* pattantyús Obester által mingyárt néhány battériát hányattatott a' pataknak innenső partján, rélz szerént azért, hogy az ellenségnek figyelmetességét oda vonhasa; rélz szerént, és kiváltképen azért, hogy másutt útat tsinálhasson az égyyesült seregeknek által menetelekre. — E' végre öt tüzg *Eszterházi* huszárokkal ki rendeltetvén *Wajna* fő Strázsamester, bal kézre, *March* nevű falu mellett, a' hol nem is gondolta az ellenség, a' *Ronelle* patakán által ment, és

mingyart sokat le szabdalt közülök. Eggyfersmind két fúto hidak vetteten arra, a' Colonnének nagy része által ment, a' többi pedig, u. n. 6. batalion gyalogság, és 12 escadron lovalság *Funk* Obesterrel égyütt a' patakon innen maradtanak, és az általok készitetett batériákról haszon vétel nélkül valókká tétettenek az ellenségnek ágyúi.

Azon közben *Ferraris* Gróf is rendbe szedvén az igazgatására bizatott második colonnét, útnak indult reggeli hatodfél órakor, és *Aulnoit*-hoz lett érkezése után, minden halasztás nélkül meg támadta az ellenségnek *Ronelle* patakán túl lévő sántzait és redutait. Melly dolgában, hogy annyival inkább szerentsés lehelsen, 4 apróbb colonnékra osztotta fel a' kórmányára bizatott sereget. A' ketteje, mellynek égyike *Abercombe* Anglus, másika *Waugenhejm* Hannóveranus Generál Májoroknak vala által adattatva, *Saultain* falu mellett jobb és bal kéz felől támadták meg az ottan állott Frantziákat. A' harmadik a' tetökön lévő Fr. fő redutak ellen ment Pr. *Koburg* G. Májor, Feldmarsal Pr. *Koburg* unokája vezérlése után, a' kik *Rouvroy* pattantyús Obristlájtinánt igazgatása alatt olly szerentséisen igazgatták ágyúikat, hogy észre sem vette az ellenség, a' midőn sántzainak formalis ostromoltatására 's meg hágására rendeltetett negyedik colonné oda érkezett, *Benyovszky* Feldmarsallájtinánt, és hertzeg *Auersperg* *Károly* G. M. vezérlések alatt. Ezek *Breseau* falu felé vették útokat, még pedig, hogy az ellenség észre ne vehesse, a' völgyön, és midőn nem is álmodott volna e' fortélyról, akkor dobbantak bal felől lévő sántzaikhoz. El kezdették ugyan kartátsokkal töltött ágyúikat réájok sütogetni, de már késő vólt, mivel közel lévén granatéros batalionaink és 1 escadron *Barkó* hullárjai, mind óldalt, mind hátul meg támadták sántzaikat. *Bydeskúti* fő Strázsa mester granatéros batalionja toppant leg elsőben rajtok, a' kik mind magának *Bydeskúti* fő Strázsa mesternek, mind hertzeg *Auersperg* *Károly* Generál Má-

jornak jelenlételek által meg bátorítván, a' három ölni magasságú sántzokba bé ugráltak, és annak oldalába vervén bajonettaikat, tsak hamar fel hágtak a' töltésekre, és a' kit elő 's útól értek a' Frantziák közül, mind által döfölték. — Igen vitézi módon viseltek itten magokat *Hillinger* granatéros kapitány és *Schmelzern*, Hertzeg *Eszterházy* regementéből, *Ranglovits* fő hadnagy *Gr. Gyulay Sámuel* Reg. böl, *Smeskal* Al-hadnagy *Ferdinánd* fő hertzeg Reg. böl. Fő Strázsamester *Bydeskúti* granatéros batalionnyát nyomba követte a' *Rouviere* granatéros batalionnya *Beaulieu* (vólt Orosz) regementéből, mellynek vezető kapitánya *Arkas* nem gondolván lábán esett sebbel, a' sántz meg vételének végéig jelen vólt. E' két granatéros bataliont követte *Gr. de Brie* Oberst-lájtinant maga batalionnyával. *Geringer Barkó* hufzár escadronnyának kapitánnya, nemtsak bátorításokra, hanem segítségekre is vólt a' granatéros batalionoknak, és velek éggütt aprította, fogta, 's üzte az ellenséget. 150 Frantzia maradt a' tsata piatzon, kik között *General le Comte* és néhány tisztek is találtattak. Sokkal többen kaptanak sebeket. 140 fogattatott el, 5 ágyú, 2 haubitza, 10 tábori eszközos taliga, és 1 zászló vólt a' nyereség, de sokkal nagyobb nyereség vólt az, hogy az ellenség sántza el vétettetett.

Folytatását következő alkalmatosságra halasztom.

Ujjabb Hadi Történetek és Környülállások.

Feldmarsal *Pr. Koburg* illyetén jelentést tett *Herlini* fő kvártélyából, hogy *Juniusnak* 5 napján meg támadta az ellenség, *F. M. L. Gróf Latour* által *Merbes le Chateau* mellett (Fr. Flandriában) ör állásra ki küldetett, *Koburg* dragonyosai közül való katonáinkat, olly véggel, hogy azon vidéken abrakot és szénát gyűjthessen lovainak. Ezen Cs. K. comandónak kormányozója *Gr. Hadick* fő Strázsamester jól intézett kártátsokkal meg tölte-

tett ágyú lövései által hamar vissza szoritotta az ellene ment Frantziákat. Annakutánna *Esquelineshez* menvén, meg támadta az ottan tartózkodó Fr. lovasokat és vadász katonákat, kikkel való tsatazásában 21 embert le vágott, 30 meg sebesített 5 pedig el fogott.

Fülébe menvén *F. M. L. Schrödernek*, a' ki néhány Cs. K. seregekkel Austriai Luxenburgnak *Arlon* nevü kis váraskájában feküdt, hogy *Longvi* (Lotharingiának *Barri* nevezetü hertzegségében) 20 ezer főből álló Frantziáság gyüllene öszve, kórmányára bizatott seregeknek meg támadására, *Mefsancyban*, *Chatillonban* és *S. Legerben* vigyázó ör állóit, két batalion gyalogsággal, és elegendő lovasággal meg erősítette. Igen böltsen esett a' dolog, mivel Juniusnak 7 napján, reggeli 3 órakor négy colonnében ment ellenek az ellenség. *Immens* Obristlájtinánt alatta lévő batalionokkal illendő rendeléseket tett, és hogy az ellenségnek előbb való menetelét meg akadályoztathassa, *Aix sur Croix* mellett fekvő tetöket elfoglalta, 's ágyúit ki szegezette; de nagy lévén az ellene ment erő, kéntelen vólt magát vissza húzni. *Kinszky* könnyü szerü lovas regementének kapitánya *Wrbna* látván *Immens* Obristlájtinántnak szorongattatását, segítségére ment, a' ki noha ugyan maga, másnak védelmezése mellett maga életét el vesztette, még is mindazonáltal ugyan azon regementből való kapitán *Ankenbrand* úgy viselte magát, hogy a' Frantziák sem előbb nem mehetek, sem az *Immens* batalionját el nem foghatták.

A' *Mefsancyban* vigyázott ör állóknak onnan lett ki nyomattatások után, *Harberg* mellett állott katonáinkat támadták meg a' Fr. lovasok, holott noha vitézi módon viselsék magokat a' miéink, de még is ellent nem álhattak az ellenség erejének, kéntelenek vóltak 40 embernek vesztésével magokat hátrább vonni. Így lévén a' dolog, tábori ör állóink mindnyájan *St. Croix*, az az, Szeent-kereszt mellett gyüllöttének öszve, hogy így egyesült erővel mind magokat jobban védelmezhesék, mind a' Frantziáknak további

előmeneteleket meg akadályoztathassák, mely fel-
tétéleket el is érték, minekutánna *Schmerzing* G.
M. eggy 6 fontos ágyúval, eggy haubitzával, e-
mellett 1 divisió gyalogsággal, és 2 divisió *Kinszky*
könnyű szerű lovas regementéből való katonaság-
gal segítségekre ment volna.

Igy lévén a' dolog, nem mérészlett ugyan az
ellenség előbb szorúlni; mindazáltal, hogy a' *Dor-*
niki tetőket el foglalhassa, balra, *Aclange* felé
vette úttyát, de ezen fel tételében sem lehetett
szerentsés, mivel a' *Kinszky Ferentz* gyalog rege-
mente, és 1 escadron Uhlanusok oda küldettét-
vén, kénytelen vólt oda vissza térni, a' honnan
oda ment. Ebben az egész tsatában mintegy 100
embert vesztettének el a' Frantziák, kik között,
a' hozzánk által szökteknek jelentése szerént,
eggy dragonyos Obester is vala.

Brüsszelben Juniusnak 5 napján költ levélből
olvassuk, hogy *Valenciennes* várának formalis os-
tromlása *Ferraris* hadi Tármasterre bizattatott,
a' ki harmad nappal azután fel is kérette azt, 24
órát engedvén a' gondolkozásra a' meg szállat-
taknak. Hogyha azoknak el telések után önként
fel nem adják magokat, magok nyakosságának
tulajdonittsák mind a' reájok, mind a' városra
esendő veszedelmet. Úgy hallatik, hogy Junius-
nak 1 napján nagy perpatvar lett légyen a' la-
kosok és őriző katonák között, amazok retteg-
vén vagyonoknak és életeknek el vesztésétől, ké-
szek vólnának magokat fel adni; ellenben a' meg
átalkodott katonaság inkább kívánnya magát a'
várnak le rontatandó kö-falai között el temet-
tetni, mint a' győzedelmes seregeknek kezekbe
esni.

Bizonyosnak lenni mondatik, hogy *Valen-*
ciennes formalis ostromoltatásának kezdete Juni-
usnak 8 napjára vagyon meg határozatva, ad-
dig is pedig éjjel nappal dolgoznak a' sántzokon
az arra ki rendeltetett parasztok. Többnire ké-
szek is vagynak immár, hanem Juniusnak 4 nap-
ján kezdetek a' városhoz közel fekvő tetőkön
eggy nevezetes sántzot ásni. 6000 paraszt dol-

gozott azon néhány katona commandóknak óltalmazása alatt. Eggy darabig békecséges szemmel nézte azt a' várban fekvő Frantziaság, hanem annakutánna jól gondolóra vévén annak veszedelmes vóltát, keményen ágyúztatott a' munkásokra, és többet repitetett ki 500 golyóbisnál, melyek miatt 21 paraszt vesztette el életét. Vég-tére a' midön ágyú golyóbisai által meg nem akadályoztathatta vólna a' sántzoknak ásatását, mintegy 8 avagy 9 ezer ember ki ütött a' várból. Készzen várván őket a' bokrokban, gödrökben, és fák mellett el rejtezett Tyrolisi kemény lövők, jól intézett kartáts golyóbisaikkal, és apró fegyverekből tett lövésekkel sokakat a' földre terítették közülök, és vissza térti kényszerítették. —

Condé vára sem tarthattya magát sokáig, ambár egész környéke bé legyen is vízzel fedetve. Úgy hallatik, hogy 8000 Hasszusok fognak Pr. *Koburg* seregéhez menni, kikre, a' Cs. K. seregeknek ide's tova való olztattatása, és az Austriai Flandriának határain vont cordon miatt, nagy szükség vagyon a' fő táborban.

Dornikból az iratik Juniusnak 5 napján, hogy az előtt való napon 800 Frantzia ment ki a' *Hersauxi* vidéknek fel prédalására, kiknek elejekbe ki menvén a' helységbeli parasztok, három egész óráig viaskodtanak velek, és még is két embernél többet el nem vesztettének magok közül. — Vég-tére tsak ugyan kéntelenítették a' nagyobb erőnek engedni, és vagyonkáiknak a' dühös ellenség által lett el prédáltatását könyves szemekkel nézni.

Az Ostendei ki kötő helybe ottan ottan Angliából ment, katonákkal és tábori eszközökkel meg terheltetett hajók szállanak bé. Ismét eggy 12000 főből álló Hollándiai sereg gyülekezik öfve, mellynek kórmánya *Fridrik* Casseli Printzre vagyon bizattatva, és olly lábra állittatva, hogy minden órában készzen vagyon a' Frantzia határokra való masirozásra.

Német Birodalom.

Generál Gróf *Wurmser* a' Bétsi hadi Cancelláriához küldött levelében azt a' jelentést tette, hogy Juniusnak 1 napjától fogva 9-ig semmi nevezetes dolog nem történt az ő kómányára bízott, és Fr. seregek között a' Rajna vizének bal partyán; hanem hogy annak jobb partyán eggynehány izben keményen ágyúztak a' Frantziák alsó Alsatziának *Fort Louis* nevű erősege mellett.

A' Moguntziát ostromló éggyesült seregek, és a' bé zárattatott Fr. őrizet között tsak nem minden napon esik valamelly kis tsata. Juniusnak 10 napját követett éjjel, a' várból ki tsapott Frantziák az egész *Hochhejm* mellett fekvő Prussiai tábort fel lármázták, de mivel vigyázatban lenni találták, nem mérészlették azt meg támadni. Mindazáltal mind egygy, mind más részről keményen ropogtanak az ágyúk és apró puskák. Ugyan azon éjjel *Kalkreuth* Pr. G. Lajtinant kómánya alatt lévő seregek ellen is próbát tettek, mellynek valóságos környül állásai és következései még ekkorig tudunkra nem adattatott. — A' nevezett Pr. Generálnak segédje *Voss* kapitány, a' ki a' *Marienborni* éjjeli tsatában sebet kapott, abban harmad nap múlván meg is hólt. Néhány naptól fogvást, sok Cs. K. seregek érkeztenek Moguntzia vidékére. A' *Genshejm* mellett Rajna vizén álló hidnak fedezésére egy szép úszó battériát készitettének a' Prussusok, a' melly 3 hajón nyugoszik. — A' Cs. K. seregek részéről is egy battéria készitett e' végből a' *Weisenaui* sik mezőn.

Moguntziában múlató Frantzia nemzeti biztos *Merlinnek* azon kérdésére, fel adjaé az ostromlóknak Moguntziát, avagy tovább is védelmezze, illetén feleletet adott a' N. Gyűlés, hogy utólsó emberéig védelmezze a' várost.

Landautól nem messze fekvő Prussiai tábort Juniusnak 1 napján meg támadta 4000 főből álló Frantziáság, olly reménységben lévén, hogy őket

készületlenségben fogják találni. Hanem felettébb meg tsalatkoztak vélekedéseikben, mivel a' Prussusoknak előre füleikbe menvén az ellenségnek feltelete, készen várták vendégjeiket, és martialis pilulákat adván bé nékiek, vér has futásra indították őket. *Behrmann* Obester, vólt a' fő orvos, a' *Golcz* Generál setét veres hufzárjai a' chirurgusok, a' kik mindnyájan derekasan értettek az illy nyavalyában szükséges ér vágáshoz. A' *Romberg* granatéros batalionnya vólt a' kristirező.

Anglia.

Juniusnak 4. napján költ Londoni újság levelekből azt olvassuk, hogy *Cuyler* Anglus Generál Májor *Tabagó* szigetét a' Frantziáktól fegyveres kézzel el vette. — *Rochambeau* (olvassd *Rosambó*) erős készületeket tétet *Martinique* szigetének védelmezésére. Ellenben az Anglusok sem veszteglőnek, hanem a' Spanyolokkal és 4000 főből álló ki költözött Frantziákkal akarják ötet meg támadni.

Nemtsak Hazánkban, hanem Angliában is hosszasan folynak a' perek. Példa erre *Hasting* ügye, a' ki, a' mint az újságoknak figyelmetes olvasói jól emlékezhetnek, ennekelötte 7 elzenedökkel avval vádoltatván, hogy fősvénysége 's kégyetlensége által az Angliához tartozó Amériikai szigeteket pártütésre gerjesztette, onnan vasba verettetve vitetvén vissza Angliába, fogságba tétetett, hanem az Angliai fundamentalis törvények szerént prokátor engedtetett nékie, magamentségére. Azóltától fogva szüntelen foly főben járó processusa, és tsak a' jelenvaló hólnapnak 4 napján végezte el prokátora ügyének védelmezését. *Hasting* maga is jelen lévén az alsó parlamentumnak gyűlésében, könnyű szemekkel panaszolkodott ügyének hosszas folytatásán, és arra kérte biráit, hogy annak végeztetését ne hallazzák továbbra. Többek között illyetén ki fejezésekkel élt, hogy ötet egyedül ártatlanságáról

való meg győztetése vigasztalja , hogy ő a minden tudó Istennel bizonyithatta, hogy 90,000 font sterlingnél fellyebb nem ment keresménye, azt is pedig már ügyének folytatására kellett neki fordítani, és így már most semmie nintsen, 's illyetén jutalmát vette 30 esztendőig tartott szolgálattjának. Hogyha még esztendeig tovább tartana processusa, nékie is azok után a' birái után kellene menni, a' kik hét esztendőktől fogva a' másik világra bújdostanak. Utólyára így fejezte bé panaszló beszédeit: Halhatatlan, *úgymond*, az Angliai historiákban, hogy valaha egygy criminalis, az az, főben járó per hét esztendőig tartott volna. — Mind *Pitth* minister, mind mások sokan olly értelemben vóltanak, hogy *Hasting* ügyének meg határozatása még egygy esztendőre halasztatna, és erről jelentés tétettene a' felső Parlamentomnak. A' voxoknak többsége által helybe hagyattatott *Pitthnek* értelme. *Burke* egygy a' felső Parlamentomnak tagjai közül azt kívánta, hogy ezen pernek folytatására rendeltetett személyek vonattassanak számadásra, miért halasztották azt olly hosszú időre; hanem mások azt az ellen vetést tették, hogy elsőben formális panasz tétettefen ellenek. A' vokok egyenlő formán estenek ki, u. m. mind egygy, mind más részről 69. A' szószólló (Orator Curiae Regni Britannici) azoknak adta maga vok-sát, a' kik abban az értelemben vóltanak, hogy a' *Hasting* ügye folytatására rendeltetett birák ne húzattassanak számadásra.

Botannbaynak (egygy ez azok közül a' szigetek közül, mellyeket ennekelötte mintegy 25 esztendővel, ama hires hajós kapitány *Cock* fel találta) eddig vólt kormányozója *Filips* onnan vizsza érkezvén a' király eleibe vitettetett. Ollyatén hálót, lántsát, és paist hozott onnan magával, mint ritkaságokat, mellyekkel az ott született vad emberek a' halaknak, madaraknak, és az úgy neveztetett *Kungur* nevezetü különös állatoknak fogásokban élnek. *Filips* beszéde szerint, tsak emberi ábrázatjokkal különböznek

ezek az emberek az oktalan állatoktól, és tsak nem minden culturára, avagy erköltsi mívelésre alkalmatlanok. Semmi hajlandóságot és kedvet nem mutatnak Európának productumai iránt. — Mint a' mezei állatok, úgy párosodnak, és sem feleségeiknek, sem magzattyaiknak táplálásokról nem szoktak gondolkodni. Melly külömbkülömb féle formájú, természetű, érzékenységű, és indulatú teremtsései vagynak az Istennek e' világon!

Az Admirális azt a' kedves hirt vette napkeleti Indiából, hogy *Gardner* Admirál, két *Pondicheriből*, Nagy Mogol Országban fekvő, Frantziákhoz tartozó, erősből jött gazdag kereskedő Frantzia hajót fogott el, és *Lisbonába* küldötte.

Jelentés.

Jól értvén, mennyit tehet, valamint akár melly más dolognak, úgy az Ó és Újj Testamenti Szent Irásoknak hitelre méltó vóltának öregbítésére és erősítésére, ha idegen és külső tanúk is állittatnak elő a' régi Irók közzül, kik a' Sz. Irásban meg irt történetekről emlékeznek és bizonyyságot téfznek; erre a' tzelra ki dolgoztam, és a' törvények szerént Censura alá botsátván, s eránta a' V. Superintendencia Cosistoriumának approbatióját meg nyervén, már a' sajtó alá is adtam egygy könyvet, ilyen titulus alatt: *Kereszttyén Archivarius.*

Találtatnak ebben sok régi hires Görög, Deák, Zsidó és Török Iróknak tanúbizonysági, a' melyeket tsak fel kereshettem, és először ugyan elő adatik rövideden mindenik Auctornak ideje, helye, és mind az, a' mi annak meg esmértetésére szükséges. — *Másodszor.* Elő adatnak szóról szóra az Auctornak azok a' szavai, a' mellyekben valami Sz. Irásbeli dolgoknak nyomai láttatnak, még pedig a' deák íróknak ugyan tulajdon szavaik, másoknak pedig tsak az ő közönségesen

bé vett, és nyomtatásban lévő deák fordításai, mellettek lévén mindenütt a' magyar fordítás. — *Harmadszor.* Ezekre valahol szükséges volt, jegyzéseket tettem magyar nyelven, mellyekben az Auctornak szavait világosítottam más régi külső írókból, a' mai tudósoknak jegyzéseiből, úta-zókból s. a. t. Vizsgálódtam arról is, honnan, és a' Szent Irásnak mitsoda szavaiból vették a' mit mondanak, és mennyiben szolgál az a' Sz. Irás-beli dolgoknak erősítésére, még ott is, a' hol a' régi Zsidó vagy Keresztény vallást tsufollyák.

Lehet ezen jegyzésekben látni, a' régi Ró-maiaknak, Görögöknek, Fenitziusoknak, Egyip-tombelieknek, Persáknak, 's más pogány nemze-teknek sok vallásbéli értelmeiknek és vélekedé-seiknek, sz. szokásaiknak vagy tzeremoniáiknak, törvényeiknek, az ő Isteneikről való költeménye-iknek s. a. t. az igaz Isteni jelentésből lett köl-tsönöztetését, vagy inkább koholását, és majmo-lásképen való ki formálását. Lehet ezekben lát-ni, a' Sz. Irásban lévő sok jövendöléseknek bé tellyesedésének, magokból a' külső írókból szem-be-tünő-képen való meg mutogatását. Minden láttya, hogy az effélék a' mai időben igen szük-séges dolgok.

Sokaknak minden régi írók könyveit meg szerezni, és meg olvasni nem lehet, itten azért eggy tsomóban azokból sokakat fognak olyano-kat birni, a' mellyek a' Keresztyén vallásnak erő-sítésére szolgálnak.

Sok tsufolói a' vallásnak, álmélkodva fog-nak itten találni a' pogány íróknál olyanokat, mellyekről még tsak nem is álmodoztak, hogy azok vólnának, és ha tudták vólna, hogy vagy-nak, reményilem, hogy a' Szent Irás felől régen más gondolatban lettek vólna.

Minden vallásbéli különbség nélkül veheti ezen munkának hasznát minden, és hogy ezen kül-ső írók tanúbizonyságaiban gyönyörködjön, arra nem kell egyéb, hanem hogy Keresztyén legyen, mert itt közönségesen tsak a' Keresztyén vallás ügye forog.

A' könyv ki fog nyomtattatni Pesten *Patzkó* Ur betüivel két darabra in 8vo majori, szép papirosra, és szép betüekkel. Az árat az előre jelentő Uraknak leg alsó áron minden árkuşt egy póltrára határoztuk, mert nem a' nyereség; hanem a' köz jónak elő mozditása forog e' munkába elöttünk.

Ez a' jelentés éppen nem azért tétetik, mint ha előre fizetöket kívánnánk, hanem tsak előre jelentöket kérünk, a' kik venni fognak ezen munkából. Ugyan is a' ki nyomtatandó exemplárok számát szükségesképen a' szerént kell alkalmaztatni, a' mint lészzen a' magokat előre jelentöknek száma.

A' kiknek azért tettzeni fog, Juniusnak végéig jelentsék bé magokat, ezen a' részzen ugyan én nállam, vagy a' Debretzeni Ref. Collegium érdemes Senioránál, a' Duna mellyéken pedig Tiszteletes *Dobos István* Ó Budai Prédikátor Urnál. Kérettetnek bizodalmasan a' T. T. Esperest Urak is, hogy a' magokat jelentő tiszteletes férfiaknak 's másoknak is neveiket el küldeni ne terheltessenek.

Ezeken kívül bátorkodom még im e' következő tiszteletes és Compactor urakat az előre jelentök neveinek bé szedések és el küldések végett ki nevezni és kérni.

Arad Prof. Biró Pál úr.

Buda Tiszteletes Szemere Ferentz úr.

Böszörmény T. Vetsei Samuel úr.

Eger Gyalogai úr könyvkötö.

Enyed Prof. Benkö Ferentz úr.

Fejérvár Könyvkötö Lang úr.

Gyula az oda való könyvkötö úr.

Györ T. Vásárhelyi Samuel úr.

Halas T. Tormálsy János úr.

Karants T. Rátz Mihály úr.

Kassa T. Kováts István és Typ. Ellinger urak.

Ketskeméth Prof. Farkas János és könyvk. Veres-marti János urak.

- Kolosvárt Prof. Szatmári Mihály úr és Bárd 's
Berzéti könyvk. urak.
- Komárom T. Mindszenti és könyvk. Töltési urak.
- Körös T. Prof. és könyvk. Sima urak.
- Kölesd T. Körösi János úr.
- Körmend T. Bakos György úr.
- Léva könyvk. Lovász László úr.
- Losontz T. Kármán József úr.
- Miskóltz T. Tóth András és könyvkötő Mólnár
Sigmund urak.
- Moháts T. Sente Pál úr.
- Munkáts T. Dobrai József úr.
- N. Károly Prof. Hanulik és könyvkötő Munká-
tsi Samuel urak.
- N. Várad T. Szaklányi Sigmund úr.
- Pápa T. Torkos úr.
- Patak Prof. Öri Gábor úr, és a' Colleg. érdemes
Bibliothecariusza Zilai Samuel úr.
- Pest Patzkó úr Typogr. és Veingand úr.
- Péts könyvkötő Veidinger úr.
- Posony Véber úr.
- Szathmár az oda való könyvk. úr.
- Rima Szombath T. Szöke Ferentz úr.
- Nagy Szombath Typogr. Jelinek úr.
- Szek Szárd T. Prédikátor úr.
- Szigeth T. Professor úr.
- Siklós T. Karantsi János úr.
- Tokaj T. Nádaskai András úr.
- Újhelly T. Katona Sigmund úr.
- Maros Vásárhely Prof. Zilai Sámuel úr.
- H. M. Vásárhely könyvkötő Sáriai úr.
- Vátz T. Török István, és az új Typographus
Gottlieb Antal urak.
- Veszprém T. Prédikátor úr, és Kalmár Fejér
János úr.

Hunyadi Ferentz

a' Tifzán-túl való Ref. Ekklesiáknak
Superintendense és Debretzeni Pré-
dikátor.

Doct. Decsy Sámuel.